

การศึกษาชั้นมูลฐาน

ประวัติความเป็นมาของวิชาการ ทัศนศึกษาในประเทศไทย

ทัศนศึกษา (Audio-Visual Education) เกิดขึ้นในประเทศไทย เมื่อหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยสำนักข่าวสารออเมริกัน (Usis) ได้นำเอาภาพยนตร์ประชาสัมพันธ์ เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย เพื่อให้คนไทยรู้จักประเทศของเขามากขึ้น คำนี้จึงถูกนำเข้าไปใช้ในวงการศึกษา นับตั้งแต่นั้นมา ทั้งนี้เนื่องจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลงแล้ว ฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งมีสหรัฐอเมริกา ร่วมอยู่ด้วย ได้เข้าปฏิบัติการในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น และได้จัดตั้งสำนักงานข่าวสารออเมริกันขึ้น ในกรุงเทพฯ ก่อน พร้อมกันนั้นก็ได้นำเอาภาพยนตร์เสียงขนาด 16 มม. มาฉายให้คนไทยชม เพื่อปลูกความนิยม ภาพยนตร์สมัยนั้นเป็นภาพยนตร์โฆษณา เผยแพร่ให้รู้จักสหรัฐอเมริกา และเป็นภาพยนตร์ที่แสดงสาเหตุและความโหดร้ายของสงครามโลก และบางเรื่องก็เป็นภาพยนตร์การศึกษา ทั่วๆ ไป เช่นประวัติและวิธีทำกระดาษ การประกอบอาชีพต่างๆ สภาพการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ซึ่งบางเรื่องก็สามารถนำมาประกอบการสอนบางวิชา เช่น สังคมศึกษา ในชั้นเรียนของเรา

ทัศนศึกษาหรือเทคโนโลยีทางการศึกษา ของวงการการศึกษาไทย ได้เริ่มพัฒนาการขึ้นมาจากงานของกองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการที่ได้จัดตั้งแผนกทัศนศึกษาขึ้นในปี พ.ศ. 2483 และขยายหน่วยทัศนศึกษา โดยจัดตั้งกองอุปกรณ์การศึกษาขึ้น ในกรมวิชาการ และจัดตั้งศูนย์วัสดุการศึกษาขึ้น ในกรมวิชาการ เช่นเดียวกัน เพื่อทำหน้าที่บริหารงาน เผยแพร่ การศึกษาด้านนี้ ไปยังโรงเรียนต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แผนกทัศนศึกษาของการศึกษาผู้ใหญ่ แผนกนี้มีหน้าที่สำคัญในการผลิต และจัดทำทัศนวัสดุ ที่อาจนำไปใช้เพื่อการศึกษาแก่นักเรียน และประชาชน อุปกรณ์การศึกษาดังกล่าวนี้ได้แก่ เครื่องฉายภาพยนตร์ เครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียง เครื่องเล่นแผ่นเสียง फिल्मภาพยนตร์ फिल्मสตริป และสไลด์ ตลอดจนรูปภาพต่างๆ เป็นต้น แผนกนี้ได้ช่วยจัดหาอุปกรณ์ดังกล่าวมาแล้ว มอบให้แผนกศึกษาธิการจังหวัดทุกจังหวัด ทั่ว

ราชอาณาจักร จังหวัดละ 1 ชุด เพื่อนำไปปฏิบัติงานตามนโยบาย ให้การศึกษาแก่ประชาชน ตลอดจนช่วยซ่อมแซมอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย ให้คงสภาพใช้งานได้ดีอีกโสดหนึ่งด้วย นอกจากนี้ งานจัดหาและซ่อมแซมอุปกรณ์โสตทัศนศึกษาแล้ว แผนกนี้ยังมีหน้าที่ผลิตวัสดุขึ้นมาใช้เอง เช่น ถ่ายภาพยนตร์และภาพนิ่ง จัดทำฟิล์มสตริป และสไลด์ ในเรื่องที่น่าสนใจบางเรื่องที่เหมาะสมกับหลักสูตรของชั้นเรียน และเหมาะกับการเผยแพร่แก่ประชาชนทั่วไป เช่น เรื่องการเพาะเห็ด ฟาง เป็นต้น¹ จากการพัฒนาความก้าวหน้าของวิชาการโสตทัศนศึกษา เป็นสาเหตุให้สถาบัน การศึกษา และวงการสาธารณสุข คำนึงที่จะใช้โสตทัศนอุปกรณ์ เพื่อช่วยในการสอนและเผยแพร่ ความรู้ ให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวาง

ในปีพ.ศ.2490 กรมอนามัยตั้งแผนกโสตทัศนศึกษา ภายใต้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เพื่อตั้งโสตทัศนอุปกรณ์ และผลิตอุปกรณ์ ให้แก่หน่วยราชการต่างๆ ของกรมอนามัย เพื่อให้การศึกษาแก่ประชาชน

ในปีพ.ศ.2494 กระทรวงศึกษาธิการ ร่วมมือกับยูเนสโก (UNESCO) ได้จัดตั้งโครงการทดลองการศึกษาขั้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา มีการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้จัดอบรมครู ขึ้น ให้ได้เข้าใจการผลิต และการใช้วัสดุอุปกรณ์แล้วได้นำไปปฏิบัติ และเผยแพร่ความรู้ ในจังหวัด ของตนให้กว้างขวาง

ในปีพ.ศ.2497 วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ได้ตั้งแผนกโสตทัศนศึกษาขึ้น ใน คณะวิชาการศึกษา เป็นวิทยาลัยแห่งแรก โดยมีผู้เชี่ยวชาญทางโสตทัศนศึกษา จากมหาวิทยาลัย อินเดียนนา ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ เพื่อบริการให้ความรู้ อบรมครู อาจารย์ นิสิต นักศึกษา และเจ้าหน้าที่ตามศูนย์พัฒนาการศึกษา

¹ ประยุทธ์ สวัสดิมงคล, การศึกษาผู้ใหญ่ (ชุดเผยแพร่การศึกษาอันดับ 2, กองการ ศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา, 2527) หน้า 23.

พ.ศ.2498 วิทยาลัยเทคนิคกรุงเทพ ได้ตั้งศูนย์โสตทัศนศึกษาขึ้น ภายใต้ความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา ทำให้การศึกษาของวิทยาลัยเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว¹

พ.ศ.2500 คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ตั้งแผนกโสตทัศนศึกษาขึ้นเป็นคณะแรกในมหาวิทยาลัย โดยมีศาสตราจารย์สำเภา วรวงูร เป็นหัวหน้าแผนก ต่อมาคณะต่างๆ ได้ตั้งแผนกโสตทัศนศึกษาขึ้นบ้าง แต่ไม่ครบทุกคณะ ในปีพ.ศ.2503 ศาสตราจารย์สำเภา วรวงูร ได้เสนอโครงการจัดตั้งหน่วยโสตทัศนศึกษากลางขึ้น และโครงการนี้ได้รับอนุมัติให้จัดตั้งขึ้น โดยมีศาสตราจารย์สำเภา วรวงูร เป็นหัวหน้าหน่วย มีสังกัดตอนแรกอยู่กับสำนักงานอธิการบดี ภายหลังก่อมาสังกัดกับฝ่ายวิชาการ แต่ใช้สถานที่ของคณะครูศาสตร์ กิจกรรมของหน่วยโสตทัศนศึกษากลางดำเนินไปด้วยดีตลอดมา สามารถให้บริการแก่มหาวิทยาลัย ได้อย่างกว้างขวาง และได้รับความนิยมอย่างมาก

งานด้านโสตทัศนศึกษาและเทคโนโลยีทางการศึกษา ได้แพร่หลายไปในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยาลัยทุกแห่ง ได้บรรจุวิชาโสตทัศนศึกษาไว้ในหลักสูตรด้วย และเปิดการสอนในระดับปริญญาโท ในบัณฑิตวิทยาลัย คณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่คณะวิชาการศึกษาของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹สมพงษ์ ศิริเจริญ "การวิจัยที่น่าสนใจทางโสตทัศนศึกษา" วารสารอุปกรณ์การศึกษา 2

ประวัติภาควิชาโสตทัศนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แต่เดิมคณะครุศาสตร์ ยังไม่ได้ยกฐานะขึ้น เป็นคณะครุศาสตร์ เช่นปัจจุบัน เป็นเพียงแผนกวิชาครุศาสตร์ในคณะอักษรศาสตร์ มีวิชา "อุปกรณ์การสอน" ในหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 2 ปี จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2500 แผนกวิชาครุศาสตร์ ได้รับการยกฐานะขึ้น เป็นคณะครุศาสตร์ และได้มีการเพิ่มหลักสูตรครุศาสตร์บัณฑิต 4 ปีขึ้น¹ หลักสูตรนี้ได้มีการปรับปรุงรายวิชาต่างๆ ให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น วิชาอุปกรณ์การสอนจึงเปลี่ยนเป็นวิชาโสตทัศนศึกษา ตามหลักสูตรและเนื้อหาแนวใหม่ อาจกล่าวได้ว่าวิชาการด้านโสตทัศนศึกษาของประเทศไทย เริ่มมีการปฏิรูปให้ทันสมัยและก้าวหน้าเป็นลำดับตั้งแต่นั้นมา

ในระหว่างปี พ.ศ. 2500-2506 วิชาการด้านโสตทัศนศึกษาสำหรับนิสิตหลักสูตร 4 ปี สังกัดอยู่กับหน่วยวิชาโสตทัศนศึกษา และในปี พ.ศ. 2506 หน่วยวิชาโสตทัศนศึกษา เริ่มรับนิสิตบัณฑิตวิทยาลัย หลักสูตรวิชาโสตทัศนศึกษา เข้าศึกษาเป็นรุ่นแรก ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2507 หน่วยวิชาโสตทัศนศึกษาจึงได้รับการอนุมัติให้ยกฐานะขึ้น เป็นแผนกวิชาโสตทัศนศึกษา โดยมีศาสตราจารย์ สำเภา วรวงศ์ ผู้ริเริ่มงานด้านโสตทัศนศึกษามาตั้งแต่ต้น ดำรงตำแหน่งหัวหน้าแผนกวิชาโสตทัศนศึกษา และภายหลังก็ได้มีการเปลี่ยนแผนกวิชาเป็นภาควิชาโสตทัศนศึกษามาจนถึงทุกวันนี้

จุดมุ่งหมาย

1. เพื่อผลิตบุคลากรที่จะเป็นผู้นำ ในด้านการให้คำแนะนำ ปรึกษา และวางแผนทางการใช้ และการผลิตสื่อเพื่อการสอน และเพื่อการสื่อสาร
2. เพื่อผลิตบุคลากรที่จะเป็นผู้ประสานงานทางการใช้ และการผลิตสื่อการสอน
3. เพื่อผลิตบุคลากรที่มีความรู้ และทักษะพื้นฐาน เกี่ยวกับสื่อการสอน

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุร สุวรรณาศรัย เอกสารแนะนำภาควิชาโสตทัศนศึกษา, 2524

4. เพื่อผลิตบุคลากร ให้เป็นผู้จัดทำเนื้องาน โสดทัศนศึกษา ในวงการศึกษาหรือหน่วยงานอื่นๆ

หลักสูตร

สาขาวิชา โสดทัศนศึกษา เป็นสาขาวิชาหนึ่ง ที่กล่าวถึงการนำ เทคโนโลยี มาใช้ปรับปรุง การศึกษา ซึ่งขบวนการที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยขบวนการวิเคราะห์สภาพแวดล้อม ขบวนการวางแผนการใช้สื่อการผลิตและการวัดผล เพื่อปรับปรุงการเลือก และ การใช้สื่อการสอน

ปัจจุบัน ภาควิชา โสดทัศนศึกษา เปิดสอนหลักสูตรระดับต่างๆ 2 ระดับ คือ

1. ระดับปริญญาตรี

1.1 เปิดสอนวิชาบังคับ ในหมวดวิชาครู จำนวน 1 วิชา สำหรับนิสิตปริญญาตรี

หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

1.2 เปิดสอนวิชาเฉพาะ สำหรับนิสิตปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต วิชาเอก

เทคโนโลยีทางการศึกษา และวิชาเอกบริการสื่อการศึกษา

2. ระดับปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขา โสดทัศนศึกษา

การวิจัย

ภาควิชา โสดทัศนศึกษา ตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย ไม่ว่าจะเป็นการวิจัยของ นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย หรือการวิจัยของคณาจารย์ในภาควิชา อีกทั้งปัจจุบันนี้ความต้องการผลการวิจัย ทางด้าน โสดทัศนศึกษา เพิ่มมากขึ้น ภาควิชาจึงกำหนดทิศทางการวิจัย เรียงลำดับความต้องการไว้ ดังนี้

1. วิจัยด้านการสร้างสื่อการสอนที่ใช้ในการเรียน

2. การเปรียบเทียบการใช้สื่อการสอนแบบต่างๆ

3. การวิเคราะห์ผลของการใช้สื่อการสอน กับปริมาณค่าใช้จ่าย
4. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล ด้าน โสศตศึกษาในอดีต ที่มีผลถึงปัจจุบัน
5. การสำรวจสภาพภาพ และความคิดเห็นด้านสื่อการสอน

บริการทางวิชาการ

ภาควิชาโสตทัศนศึกษา ให้บริการทางวิชาการ แก่หน่วยงานอื่นๆ หอสรุปได้ดังนี้คือ

1. ร่วมมือกับองค์การต่างๆ สถาบันฝึกหัดครู และหน่วยราชการอื่นๆ บรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษา
2. ให้บริการแก่นิสิตฝึกสอน ในการแนะนำการผลิตสื่อการสอน และให้ยืมสื่อการสอน ระหว่างฝึกสอน
3. ฝึกอบรมวิธีผลิต และใช้สื่อการสอนแก่ครูโรงเรียนชาวเขา และไกลคมนาคม ที่เป็นตำรวจตระเวนชายแดน โดยทางภาควิชา ได้นำนิสิตปริญญาโทไปปฏิบัติงานใน "โครงการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนสำหรับครูโรงเรียนชาวเขา และไกลคมนาคมของตำรวจตระเวนชายแดน ในพระราชูปการระของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี" เป็นประจำทุกปี
4. จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง "สื่อการสอน" ร่วมกับหน่วยพัฒนาคณาจารย์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย